

Βιβλιοπαρουσιάσεις

Μ. Χλέτσος, Δ.Α. Κατσορίδας, Χ. Ναξάκης

Ανεργία: Μύθοι και Πραγματικότητα
Εναλλακτικές Εκδόσεις, Δοκίμια, no 8, σελ. 159.

Η αύξηση της ανεργίας, καθώς και η διόγκωση του αριθμού των κοινωνικά αποκλεισμένων και των φτωχών, όπως αυτών που πλέον αποκαλούνται εργαζόμενοι φτωχοί (working poors), αποτελούν αγχώθια στην προσπάθεια των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την επίτευξη της οικονομικής και νομισματικής τους σύγκλισης. Παρόλο που η οικονομική αναδιοργάνωση των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει σε μεγάλο βαθμό επιτευχθεί, εντούτοις το πρόβλημα της ανεργίας παραμένει ιδιαίτερα έντονο. Αυτό δείχνει ότι η ανεργία δεν ήταν μόνο πρόβλημα οικονομικού κύκλου και τεχνολογικών μεταβολών αλλά γενικότερο δομικό πρόβλημα σύμφυτο με την ίδια τη δομή του παραγωγικού συστήματος.

Το μοντέλο της οικονομικής ανάπτυξης κάτω από την κυριαρχία της οικονομίας της αγοράς που σήμερα έχει κατά βάση υιοθετηθεί από την πλειοψηφία των χωρών στηρίζεται στην ύπαρξη της ανεργίας, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού για να μπορέσει να συνεχίσει να υπάρχει.

Κατά συνέπεια, η ανεργία δεν

οφείλεται ούτε στην ύπαρξη υψηλών μισθών ούτε στην έλλειψη ευελιξίας στην αγορά εργασίας ούτε μόνο στη χρήση των νέων τεχνολογιών ούτε στο ότι υπάρχουν χώρες με χαμηλό εργατικό κόστος.

Η ίδια η ανάπτυξη του συστήματος είναι αυτή που γεννά την ανεργία, τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Ταυτόχρονα γεννά, όμως, και τις δυνάμεις εκκίνησης που μπορούν να αντισταθούν και να αποτελέσουν τον πόλο για μια εναλλακτική ανάπτυξη περισσότερο ανθρωποκεντρική και κοινωνικά δίκαιη.

Το βιβλίο διαπραγματεύεται το πρόβλημα της ανεργίας και την πιθανή χάραξη μίας εναλλακτικής στρατηγικής. Η προσέγγιση των συγγραφέων εντάσσεται στο πλαίσιο των εναλλακτικών προσεγγίσεων για την ανεργία.

Ειδικότερα: το άρθρο του Μιχάλη Χλέτσου ανάλυει το πώς η οικονομική θεωρία και μάλιστα η επικρατούσα οικονομική θεωρία αντιμετωπίζει το πρόβλημα της ανεργίας και τι λύσεις προτείνει. Στόχος αυτού του άρθρου είναι να δείχθει ότι δε θα πρέπει να στεκόμαστε χωρίς κριτική απέναντι

στις «αλήθειες» που η κυρίαρχη θεωρία μας παρουσιάζει, αλλά να αναζητούμε τη διαμόρφωση μίας εναλλακτικής προσέγγισης και πολιτικής.

Το άρθρο του Δ. Κατσορίδα αναλύει τις αιτίες της ανεργίας, τις κοινωνικές της συνέπειες, παρουσιάζει το χάρτη της ανεργίας στην Ελλάδα και διερευνά τις προϋποθέσεις δημιουργίας ενός κινήματος ανέργων.

Το άρθρο του Χάρη Ναξάκη υποστηρίζει την άποψη ότι βρισκόμαστε στα πρόθυρα της κατάρρευσης ενός θεμελιώδους μύθου της οικονομικής θεωρίας, της ικανότητας της ανάπτυξης να δημιουργεί θέσεις εργασίας. Κύρια θέση του συγγραφέα είναι ότι η ανεργία, η σύγχρονη φτώχεια και η ανισοκατανομή του πλούτου είναι τέκνο της ανάπτυξης και όχι της έλλειψής της.

Το άρθρο του Α. Καρασαββόγλου πραγματεύεται το θέμα της μετανάστευσης, καταγράφει ορισμένα ποσοτικά και διαρθρωτικά

χαρακτηριστικά των μεταναστών στην Ελλάδα, προσπαθεί να διαγνώσει τις μελλοντικές τάσεις των μεταναστευτικών ροών προς τη χώρα και τέλος προσδιορίζει και αναλύει τις επιπτώσεις της μετανάστευσης στην Ελληνική οικονομία και ιδιαίτερα στην αγορά εργασίας.

Το άρθρο του Η. Ιωακείμογλου πραγματεύεται τις υποθέσεις διαμόρφωσης ενός εναλλακτικού σχεδίου οικονομικής πολιτικής από την υπό διαμόρφωση κοινωνική αντιπολίτευση, τη στιγμή που η ισοτέλεια της κυρίαρχης κοινωνικής τάξης εμφανίζεται ως γενικό συμφέρον και η σκλήρυνση της νεοφιλελεύθερης πολιτικής δημιουργεί συνθήκες αποσταθεροποίησης της ηγεμονίας της. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη διεκδίκηση για τη μείωση του χρόνου εργασίας στις 35 ώρες ως προϋπόθεση για την επιτυχή διαμόρφωση ενός εναλλακτικού σχεδίου.

Γ.Κ.

Μένιος Κουτσούκης

ΥΠΟΘΕΣΗ SHIMODA. Ο πυρηνικός όλεθρος της Χιροσίμα και του Ναγκασάκι μέσα από μια διδακτική απόφαση Εισαγωγή, σχόλια, απόδοση στην ελληνική, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου Πανεπιστημίου, 1998, σελ. 119.

Η υπόθεση Shimoda, που αναβίωσε τις εφιαλτικές μνήμες του πυρηνικού βομβαρδισμού της Χιροσίμα και του Ναγκασάκι και κατέγραψε τις μακροχρόνιες τραγικές επιπτώσεις του, παραμένει δραματικά επίκαιρη τριάντα τέσσερα χρόνια μετά την εκδίκασή της.

Η διαρκής, ωστόσο, αυτή επικαιρότητα προσλαμβάνει μια ακόμη διάσταση σήμερα που η ανθρωπότητα έχει διανύσει –μολονότι η Ιστορία αρέσκειται στις παλινδρομήσεις– μια φάση, κατά την οποία στήριξε ή αναζήτησε τη σωτηρία της στην «ισορροπία του τρόμου», για να εισέλθει σε μια άλλη, που μολονότι παραμένει χαρακτηριστικά απροσδιόριστη και σχηματικά μετέωρη κάτω από την μεγαλοεπίγραφο και προσδοκιόγONO τίτλο «νέα τάξη πραγμάτων», ο παράγοντας του αντιπάλου και δη του πυρηνικού δέους έχει απωλέσει συγκυριακά τη σημασία του. Ωστόσο, η πυρηνική απειλή ελλοχεύει. Και το χειρότερο είναι ότι παραμένει όχι μόνον εκτός νομικού ελέγχου αλλά και πολιτικού.

Η σημασία της απόφασης του Περιφερειακού Δικαστηρίου του Τόκυο στην υπόθεση Shimoda συνίσταται κυρίως στην αποτίμηση της επίδρασης του ανθρωπιστικού δικαίου στην ανάσχεση της πυρηνικής απειλής υπό τη μορφή της καταδίκης της χρήσης

ατομικών όπλων εναντίον πόλεων και αστικών πληθυσμών. Και μολονότι η απόφαση του ιαπωνικού δικαστηρίου, με έναν καταθλιπτικά θετικιστικό νομικό συλλογισμό, στέρεα προσκολλημένο στη γραμματική ερμηνεία των σχετικών διεθνών συνθηκών, δέχθηκε ότι η χρήση των ατομικών όπλων δεν απαγορεύεται από το διεθνές δίκαιο, θεώρησε, ωστόσο, παράνομη τη χρήση τους εναντίον ανοχύρωτων πόλεων, χωρίς όμως και να αναγνωρίσει στα θύματα των ατομικών βομβαρδισμών το δικαίωμα αποζημίωσης από την υπεύθυνη κυβέρνηση του τρίτου κράτους ή του κράτους του οποίου έχουν την υπηκοότητα.

Το πνεύμα νομικού συντηρητισμού που διέπει την παραπάνω απόφαση είναι επίδηλο σε πολλά σημεία της. Από την άλλη πλευρά η ψυχρή και συναισθηματική αποφορτισμένη προσέγγιση των γεγονότων από το δικαστήριο τα οποία κάλυπτε ακόμη η ραδιενεργός τέφρα και ενσάρκωνε η τραγικά ακρωτηριασμένη φιγούρα των εναγόντων, είναι προσδιοριστική της απροκατάληπτης κρίσης του, έστω και αν η *ratio decidendi* αυτής δεν φαίνεται πάντοτε απαλλαγμένη από τις δουλείες της πολιτικής συγκυρίας. Άλλωστε, όπως επεσήμανε ο Richard Falk «ο ρόλος της ιαπωνικής κυβέρνησης ως εναγόμενης απαι-

τούσε απ' αυτή να επιχειρηματολογήσει υπέρ της νομιμότητας των ατομικών επιθέσεων εναντίον δύο από τις κυριότερες Ιαπωνικές πόλεις», πράγμα που δεν της επέτρεψε να κάνει απολύτως σαφή τη θέση της. Ο ρόλος αυτός της ιαπωνικής κυβέρνησης αποτέλεσε και «την ειρωνία της διαδικασίας».

Αν και η απόφαση στην υπόθεση Shimoda, λόγω του νομικού συντηρητισμού που τη διαρρέει, δεν μπορεί να θεωρηθεί οδοτόμος στο πεδίο του διεθνούς δικαίου, η σημασία της, ωστόσο, παραμένει μεγάλη λόγω της συμβολής της στην αναγνώριση και αποδοχή της ανάγκης της απαγόρευσης των πυρηνικών όπλων, των οποίων τα κατακλυσμιαία αποτελέσματα εικονίστηκαν λεπτο-

μερώς στη δικαστική οθόνη, δέκα οχτώ χρόνια μετά την πρόκλησή τους. Η αποτροπή μιας νέας Χιροσίμα με πολλαπλάσια καταστρεπτικά αποτελέσματα συνιστά προϋπόθεση της επιβίωσης του ανθρώπινου γένους. Αυτό ήταν το νόημα της υπόθεσης Shimoda. Και είναι χρέος των ακαδημαϊκών δασκάλων, και δη εκείνων που έχουν το τεκμήριο αρμοδιότητας, να το κάνουν σαφές με τον ενάισιμο τρόπο που προσδιορίζει στη φύση του έργου τους και την αποστολή τους. Έστω και καθυστερημένα. Ακόμη και σήμερα. Ιδίως σήμερα που η ανθοφορία των ψευδαισθήσεων επενεργεί καταλυτικά στη συνειδητοποίηση της πυρηνικής απειλής.

Θ.Χ.

**Στ. Δαμιανάκος, Έρση Ζακοπούλου,
Χαράλαμπος Κασίμης, Βασίλης Νιτσιάκος**
Εξουσία, Εργασία και Μνήμη σε τρία Χωριά της Ηπείρου
Η Τοπική Δυναμική της Επιβίωσης
εκδ. Πλέθρον - ΕΚΚΕ, 1997, σελ. 338.

Το βιβλίο αυτό είναι προϊόν συλλογικής επιτόπιας έρευνας που πραγματοποιήθηκε κατά το διάστημα 1986-1989 σε τρία χωριά της Ηπείρου: ένα στο ανατολικό Ζαγόρι (Γρεβενίτι), τα δύο άλλα στην περιοχή της Κόνιτσας (Αετόπετρα, πρώην Σανοβό και Πυρσόγιαννη). Τα ίδια χωριά εί-

χαν αποτελέσει αντικείμενο αγροτο-κοινωνιολογικών και ανθρωπολογικών μελετών στο μεταίχμιο της δεκαετίας του 1950 προς 1960. Εκείνη την εποχή όλα έδειχναν ότι, στο σύνολό της, η περιοχή πορευόταν «ανεπίστρεπτα» προς την ενημέρωση: ραγδαία επιδείνωση των δημογραφικών δο-

μών, ανεπάρκεια των οικονομικών πόρων, αποδιοργάνωση της τοπικής κοινωνικότητας. Με ποιό τρόπο τα τρία χωριά κατόρθωσαν να επιβιώσουν, σε πείσμα των δυσοίωνων αυτών προβλέψεων; Χάρης σε ποιές δυνάμεις πετυχαίνουν να διαψεύδουν συστηματικά από τότε την κυρίαρχη λογική;

Η επάνοδος, ύστερα από τριάντα περίπου χρόνια, σε ένα «παρδειμιατικό» –από πολλές απόψεις– ερευνητικό πεδίο επιτρέπει να εντοπισθούν και να αναλυθούν οι ιδιομορφίες των διαδικασιών που σημαδεύουν την ένταξη του ελληνικού αγροτικού κόσμου στη σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία, αλλά και να επισημανθεί η διπλή δυστροπία που παρουσιάζει το κοινωνικό αντικείμενο να μεταστοιχειωθεί σε κοινωνιολογικό αντικείμενο: δυστροπία απέναντι στις τρέχουσες εννοιολογικές κατηγορίες, ταξινομήσεις, μετρήσεις και αναλυτικά μοντέλα, και δυστροπία απέναντι στις κρατούσες «ορθόδοξες» μορφές ενσωμάτωσης της τοπικής μικρο-κοινωνίας στη σύνολη κοινωνία.

Η ανάλυση εστιάζεται σε τρεις κυρίως τύπους σχέσεων, που φαίνονται να ερμηνεύουν πληρέστερα τους μηχανισμούς προσαρμογής και αντίστασης για το κάθε χωριό: τις σχέσεις εξουσίας ή τους τρόπους διαχείρισης των πελατειακών πόρων (Γρεβενίτι), τις σχέσεις εργασίας ή τους τρόπους διαχείρισης της γης, της πολυαπασχόλησης και της μετανάστευσης (Αετόπετρα), τις συμβολικές κοινωνικές σχέσεις ή τους τρόπους διαχείρισης της κοινωνικής μνήμης (Πυρσόγιαννη).

Τρία χωριά, τρεις τρόποι προσφυσούς ανταπόκρισης στις έξωθεν επιταγές και, ταυτόχρονα, τρεις ιδεότυποι εξέλιξης των τοπικών κοινωνιών επικεντρωμένοι, ο πρώτος σε ευφυείς θεσμικές ισορροπίες, εύθραυστες αλλά αποτελεσματικές, ο δεύτερος στο πέρασμα από την οικονομία της επιβίωσης στη μικρο-εμπορευματική παραγωγή, ο τρίτος στην αντίσταση της επιχώριας ταυτότητας μέσα στο χώρο του συμβουλίου.

